

-Kitap Kritiđi-

- Mesih İsa'nın Son Gün Azizleri Mormonlar, Mehmet Katar, Ankara: Eskiye ni Yayınları, 2017, 166 sayfa -

Ayhan ASLANOđLU*

Atıf/Citation: Aslanođlu, Ayhan, “-Mesih İsa'nın Son Gün Azizleri Mormonlar-Kitap Kritiđi/ The Last Day Saints of Christ Jesus Mormons-Book Review-”. *Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi/ Journal of Mesned Divinity Researches*, (Bahar 2020-1): 397-400.

Bilindiđi üzere tarihi süreç içerisinde dünyanın farklı bölgelerinde ortaya çıkmış birçok dini hareket bulunmaktadır. Bu dini hareketlerden biri de Amerika kıtasında 19. yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkan “Mesih İsa'nın Son Gün Azizleri Kilisesi” bir diğer adıyla Mormonlar'dır. Günümüzde birçok ülkede faaliyet gösteren Mormonlar, farklı yaşam tarzları ve söylemleri ile dikkat çeken dini gruplardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tanıtımını yaptığımız “Mesih İsa'nın Son Gün Azizleri Mormonlar” adlı eser; Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyesi Mehmet Katar, tarafından hazırlanmıştır. Bu eser; önsöz, giriş, iki bölüm, sonuç, kaynakça ve dizin şeklinde düzenlenmiştir.

Mehmet Katar, kitabının önsözünde “*bu hareket, bir yandan İsrail kabilelerini bir araya toplama ve Siyon'u yeniden canlandırma gibi Yahudi söylemlerini, diğer yandan da Mesih Çađ'ın gelmekte olduğu, İsa'nın kurtarıcılığı ve tanrılığı gibi Hristiyanlığa özgü kavram ve söylemleri bir araya getirerek Yahudilik ile Hristiyanlık karşısını bir dinsel düşünceye öncülük etmiştir*” (s. 9) ifadesi ile bu hareketin ortaya çıkış serüvenini en iyi şekilde özetlemektedir. Ayrıca önsöz kısmında dikkatimizi çeken başka bir durum ise Kilise'nin adıyla ilgilidir. Yazar, bu Kilise mensuplarının kendilerini “Mesih İsa'nın Son Gün Azizleri” olarak adlandırdıklarını ve “Mormon Kilisesi” adını pek tercih etmediklerini (s. 12) ifade etmektedir.

* Dr. Öğr. Üyesi., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İlahiyat Fakültesi,
a_aslanoglu@hotmail.com. ORCID: 0000-0002-4496-4528

Dolayısı ile yazarın, kitabın adını "Mormon Kilisesi" yerine, bu Kilise mensuplarının kendilerini tanımlarken kullandığı "Mesih İsa'nın Son Gün Azizleri" ismini tercih etmesinde bu hususa dikkat ettiğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

Yazar, eserin giriş kısmında "Mormon Kilisesi'nin Ortaya Çıktığı Dönemde Amerika'daki Siyasi, Sosyal ve Dini Yapı" başlığı ile Amerika kıtasında ekonomik ve sosyal kriz ile bunun tetiklediği büyük dini canlanmadan ve farklı Protestan grupların birbirinden mensupları kapmaya yönelik mücadelelerini ele almaktadır. (s. 13-16) Yine giriş kısmında ele alınan "Mesih İsa'nın Son Gün Azizleri Kilisesi'nin Kurucusu Joseph Smith'in Kimliği ve Kişiliği" başlığında ise Joseph Smith'in hayatı ve kişiliği ile ilgili yazılmış kaynakların şaibeli olduğu vurgulanmaktadır. Yazar, bu durumun temel nedenini Joseph Smith ve taraftarlarının dini inancı ve uygulamalarına dayandırmaktadır. (s.17)

Kitabın birinci bölümünde Joseph Smith'in vizyonları, Mormon kitabının ortaya çıkışı, Kilise'nin tarihsel gelişimi ve kurumsallaşması, Joseph Smith'in öldürülmesi ve sonrasındaki gelişmelerden bahsedilmektedir. Mesih İsa'nın Son Gün Azizleri Kilisesi, "kuruluşunun temellerini Joseph Smith'in görmüş olduğu vizyonlarına dayandırmaktadır." (s. 23) Yazar, Joseph Smith'in, olağanüstü bir tecrübe süreci olan ilk vizyonunda Baba Tanrı ve Oğul İsa olduğunu ima ettiği iki kişiyle karşılaştığını ve onların kendisine mevcut Hıristiyan mezheplerinin hepsinin sapkın olduğu ve herhangi bir mezhebe katılmaması gerektiği uyarısı üzerine hiçbir mezhebe katılmadığı ve bağımsız kalmayı tercih ettiğinden söz etmektedir. Daha sonraki ikinci vizyonunda ise melek Moroni ile Joseph Smith'in diyalogu ile ilgili bilgiler verilmektedir. Kendisini Tanrı'nın elçisi olarak tanıtan melek Moroni, ikinci vizyonda Joseph Smith'e adının tüm milletler arasında bilineceğini söylemiştir. (s. 27, 28) Mormon Kitabı'nın ortaya çıkışı süreci ile ilgili göze çarpan başka bir detay da Joseph Smith'e verilen bu tabletlerin, yani Mormon Kitabı'nın, Mesih İsa'nın Son Gün Azizleri tarafından Kitabı Mukaddes ile eşdeğer hatta ondan daha otantik olduğunun kabul edildiğidir. (s. 45)

Birinci bölümün devamında Mormon Kilisesi'nin ortaya çıkışı ve kurumsallaşma süreci hakkında detaylı bilgiler verilmektedir. Joseph Smith ve taraftarlarının 1830'da New York'ta toplanarak Mormon Kilisesi'nin temellerini atmalarından ve bunun sonrasında yaşanan gelişmelerden bahsedilmektedir. Ayrıca Joseph Smith taraftarlarının gittikleri yerlerde Kilise kurarken sürekli eleştirilmeleri, buldukları bölgede hükümet tarafından baskılanmaları gibi nedenlerle sürekli yer değiştirmek zorunda kalmaları hakkında bilgiler verilmektedir. (s. 55-62) Yazar, o dönemde yaşanan olayları okuyucunun gözünde

kronolojik bir biçimde canlandırarak, kitabın akıcı bir şekilde okunmasını sağlamaktadır.

Mesih İsa'nın Son Gün Azizleri Kilisesi'nin kurumsallaşma sürecinde etkili olan "Navuoo Dönemi ve Siyon'u Oluşturma Çabaları" alt başlığında, Amerika'da müstakbel Siyon'u oluşturma arayışı ele alınmaktadır. Bu anlayışla Amerika'nın değişik yerlerinden harekete katılanların Nauvoo'yu toplanmaya başladığı, Joseph Smith ve taraftarlarının kısa bir süre içerisinde bu kasabanın denetimini ele geçirmeleri, birtakım siyasi taleplerde bulunmaları ve ilk Mormon Üniversitesini inşa etmeleri açısından bu yer oldukça dikkat çekicidir. (s. 64-65) Yazar, Navuoo bölgesinde Joseph Smith'in Siyon'u oluşturma çabası ve şehri yeniden inşa etmesi hakkında okuyucuya bilgiler sunmaktadır.

Birinci bölümün sonunda Joseph Smith'in öldürülmesi ve sonrasındaki gelişmelerden söz edilmektedir. Nauvoo döneminde Mormon Kilisesi taraftarlarının başlattıkları yenilikler özellikle çok kadınla evlilik uygulaması, kendi içlerinde huzursuzlukların ve cemaatten ayrılmaların yaşanmasına sebep olmuştur. Joseph Smith muhalif bazı şahısların şikayetiyle hakkında dava açılıp tutuklanmış ve devlet denetiminde olan hapisanede linç edilerek öldürülmüştür. (s. 67-69) Bu olayın ardından Brigham Young öncülüğündeki Kilise, yapılan baskılar üzerine o dönemde Birleşik devletler denetiminde olmayan Utah bölgesine yerleşmiştir. (s. 71-79) Yazar, Utah bölgesindeki Mormon Kilisesi taraftarlarının yaşam döngüsü içerisindeki portresini okuyucuya ana hatları ile sunmaktadır.

Mehmet Katar, ikinci bölümde "Mormon Kilisesinin İnanç, İbadet ve Ritüelleri" ana başlığı ile konuları ele almakta ve süreç içerisinde bunların nasıl ortaya konulduğu hakkında bilgiler vermektedir. Bu bölümde dört alt başlık kullanılmıştır. Özellikle "Mormon Kilisesi'nin Temel Fikirleri" alt başlığında ilgimizi çeken "İsa'nın ikinci gelişi ile oluşacak Tanrı Krallığı'nın Amerika'da gerçekleşeceği ve Kudüs'ün (Siyon'un) burada kurulacağı öğretilidir." Bu düşüncenin temelini Mormon kitabında işlendiği ve buradaki Siyon'un Orta Doğu'daki Kenan toprakları gibi seçilmiş olduğu, Mesih İsa'nın Son Gün Azizleri tarafından kabul edilmektedir. (s. 91-92)

Bölümün devamı olan "Mormon Kilisesinin İnanç ve Öğretileri" alt başlığında ise Joseph Smith'in 13 maddelik (s. 101) inanç amentüsü'nün, Mesih İsa'nın Son Gün Azizleri Kilisesi'nin temeli olduğu belirtilmektedir. Daha sonraki alt başlıklarda bu maddeler detaylı bir şekilde açıklanmaktadır. Ayrıca Mormon Kilise'sinin ilk insan Adem'le birlikte ortaya çıktığına inandığı ruhanlık kurumunun, İsa döneminden sonra ortadan kalktığına ve bu kurumun

Joseph Smith'le birlikte dünyanın sonuna kadar yok olmamak üzere tekrar tesis edildiğini inandığı bilgisi okuyucuya sunulmaktadır. (s. 123)

İkinci bölümde göze çarpan başka bir konu da Mesih İsa'nın Son Gün Azizleri Kilisesi'nin misyoner karakterli olması meselesidir. Yazar, bu Kilise'nin misyon faaliyetlerinde etkili olmasında Mormon Kilisesi'nin ikinci kurucusu olarak kabul edilen Brigham Young'ın şu sözlerinin; *"Ben temeli atıyorum, siz binayı kuracaksınız; krallık sizin omuzlarınız üzerine kurulacak."* (s. 134) etkili olduğunu ifade etmektedir. (s. 134) Young'ın bu sözlerinin yanı sıra oluşturulan göç fonu, misyon sürecinin verimli bir şekilde devam etmesine katkı sağlamıştır. Yazar, Mormonlar tarafından son dönemlerde Türkiye'de misyonerlik faaliyetlerinin yürütüldüğünden de bahsetmektedir. Özellikle Mormon Kitabı'nın, Türkçe'ye çevrilmesinin bu faaliyetler kapsamında örnek gösterilebileceğinin altını çizmektedir. (s. 136)

İkinci bölümün sonunda "Mormon Kilisesi'nin Başlıca Ritüelleri" alt başlığında Mormon Kilisesi taraftarlarının ölmüş yakınları ve akrabaları için vekaleten yaptıkları vaftiz ayini ve evlilik törenleri hakkında bilgiler verilmektedir. Ayrıca Mesih İsa'nın Son Gün Azizleri cemaatinin tarih sahnesine çıktıkları ilk günden, günümüze kadar büyük tartışmalara konu olan çok kadınlı evlilik uygulaması üzerinde durulmaktadır. (s. 139) Tartışmaların odak noktasını oluşturan bu uygulamanın Joseph Smith'e gelen vahiylerle ilişkilendirildiği ve yapılan bu evliliklerin Tanrı'nın takdiri olarak telakki edildiği zikredilmektedir. (s. 143)

Mehmet Katar, kitabın sonuç bölümünde çalışmasını genel olarak özetlemekte, çalışması hakkında değerlendirme ve tespitlerde bulunmaktadır. Özellikle son dönemlerde Mormon Kilise'sinin kendilerini Hıristiyanlığın özü ve devamı olduklarını söylemelerine rağmen kitabın yazarı, böyle bir durumun söz konusu olmadığından ve Hıristiyanlar tarafından ayrı bir toplum olarak görüldüklerine vurgu yapmaktadır. (s. 157)

Sonuç olarak "Mesih İsa'nın Son Gün Azizleri Mormonlar" çalışması ülkemizde önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Yazarın son derece akıcı ve anlaşılır bir dil kullanması, metin içerisindeki yabancı terimlerin dipnotlarda açıklanması, ilk elden kaynakların kullanılmış olması açısından bu eser konusunda bilgi sahibi olmak isteyen okuyuculara büyük kolaylık sağlamaktadır. Bu çalışmanın konuya ilgi duyan okuyucu ve araştırmacılara faydalı bir kaynakça ve analiz sunacağı kanaatindeyiz.